Pwyllgor Diwylliant - CC-5-02(p4)

Dyddiad:	27 Chwefror 2002
Amser:	9.00am -12.30pm
Lleoliad:	Ystafell Bwyllgora 1, Cynulliad Cenedlaethol

Gorchymyn Cynlluniau Iaith Gymraeg (Cyrff Cyhoeddus) 2002

Papur gan y Gweinidog dros Ddiwylliant, Chwaraeon a'r Gymraeg.

Diben

1. Ceisio barn y pwyllgor ar gynnig y Gweinidog i gynnwys hyd at 17 sefydliad yn Is-ddeddfwriaeth y Cynulliad o dan Adran 6(1)(o) Deddf yr Iaith Gymraeg 1993. Disgwylir y ceir dadl ar y ddeddfwriaeth yn y Cyfarfod Llawn ar 28 Mai 2002.

Cefndir

2. Derbyniodd Mesur yr Iaith Gymraeg Gydsyniad Brenhinol ar 21 Hydref 1993 a daeth y prif ddarpariaethau i rym ar 21 Rhagfyr 1993.

3. Mae Deddf yr Iaith Gymraeg yn gweithredu'r egwyddor y dylid trin y Gymraeg a'r Saesneg ar y sail eu bod yn gyfartal wrth weithredu busnes cyhoeddus a gweinyddu cyfiawnder yng Nghymru.

4. Un o brif ddarpariaethau Deddf yr Iaith Gymraeg 1993 yw y dylai cyrff cyhoeddus baratoi Cynllun Iaith Gymraeg yn nodi sut y byddant yn darparu gwasanaeth Cymraeg i'r rhai hynny o'r cyhoedd sy'n dewis cyflawni eu busnes gyda hwy trwy gyfrwng y Gymraeg.

5. Mae Adran 6 y Ddeddf (copi ynghlwm) yn rhestru'r cyrff a chategorïau'r cyrff sy'n agored i'w hysbysu'n ffurfiol gan Fwrdd yr Iaith Gymraeg y dylent baratoi cynlluniau. Mae'r cyrff a restrir ar wyneb-ddalen y Ddeddf yn cynnwys awdurdodau lleol, awdurdodau tân a heddlu, awdurdodau ac ymddiriedolaethau iechyd, a cholegau addysg bellach ac uwch. Mae Adran 6(1)(o) yn caniatáu i Gynulliad Cenedlaethol Cymru ddynodi unrhyw gyrff **ychwanegol** yr ystyria eu bod yn gweithredu swyddogaethau o natur gyhoeddus yng Nghymru; effaith dynodiadau o'r fath yw ei bod yn gyfrifoldeb ar y cyrff hynny i baratoi cynllun unwaith y maent yn derbyn hysbysiad gan y Bwrdd.

6. Ceir rhaglen dreigl barhaus o ymchwilio ac ymgynghori â chyrff cyhoeddus a allai fod yn agored i'w dynodi o dan Adran 6(1)(o).

7. Gwnaed tri gorchymyn o dan Adran 6(1)(o) o'r blaen ac roeddynt yn cynnwys llawer o'r cyrff cyhoeddus mwyaf blaenllaw yng Nghymru (copïau o'r gorchmynion ynghlwm yn Atodiad 1).

8. Cynlluniau Iaith Gymraeg yw'r dull a gyflwynwyd gan Ddeddf yr Iaith Gymraeg 1993 ar gyfer gweithredu dwyieithrwydd ymarferol yn y gwasanaethau cyhoeddus. Mae cynlluniau iaith Gymraeg yn helpu i sicrhau bod dinasyddion yn cael dewis pa iaith i'w defnyddio. Mae cynlluniau iaith Gymraeg yn ymwneud â darparu "gwasanaethau i'r cyhoedd".

9. Bydd Cynlluniau yn:

- Gweithredu egwyddor Deddf 1993 y dylid trin yr iaith Gymraeg a'r Saesneg *'ar y sail eu bod yn gyfartal'*. Rhaid i gynlluniau weithredu'r egwyddor honno *'cyn belled ag y bo'n briodol o dan yr amgylchiadau ac yn rhesymol ymarferol';*
- Dangos i siaradwyr Cymraeg amrediad y gwasanaethau i'w darparu yn Gymraeg, a rhoi'r wybodaeth y mae ar siaradwyr Cymraeg ei hangen i allu defnyddio'r gwasanaethau hynny;
- Ystyried y canllawiau a gyhoeddwyd gan Fwrdd yr Iaith Gymraeg;
- Adlewyrchu safbwyntiau'r rhai a fydd yn defnyddio'r gwasanaethau (mae'r Ddeddf yn darparu ar gyfer ymgynghori â hwy);
- Cael eu diweddaru i adlewyrchu newidiadau yn y gwasanaethau a ddarperir ac anghenion siaradwyr Cymraeg;
- Cael eu cymeradwyo gan Fwrdd yr Iaith Gymraeg;
- Yn cael eu gorfodi ar gorff cyhoeddus gan Gynulliad Cenedlaethol Cymru lle bo'r corff cyhoeddus un ai wedi methu â chyflwyno cynllun i'r Bwrdd, neu lle bo'r corff cyhoeddus a'r Bwrdd wedi methu â chytuno ar delerau cynllun a bod y Bwrdd yn gwrthod cymeradwyo'r cynllun a gyflwynwyd.

10. Mae **cyrff y Goron** (fel y Cynulliad, Adrannau Whitehall a'u Hasiantaethau) yn paratoi eu cynlluniau o dan Adran 21 Deddf 1993 ac felly nid yw'n angenrheidiol eu henwi mewn is-ddeddfwriaeth.

11. Yn ystod 2001/02, ymgynghorwyd â 18 o gyrff cyhoeddus yr ystyriwyd eu bod yn addas i'w cynnwys yn y gorchymyn drafft nesaf. Yn achos cyrff a noddir gan Adrannau'r Llywodraeth, cafodd yr adrannau sy'n eu noddi eu cynnwys yn y broses ymgynghori.

Un corff yn unig sydd wedi gwrthwynebu cael ei gynnwys; bydd angen llawer mwy o ymgynghori a thrafod ar hyn. Nid wyf am ohirio rhoi'r ddeddfwriaeth hon ar waith oherwydd un corff felly nid wyf yn bwriadu ei gynnwys yn y gorchymyn presennol.

12. Rwy’n cynnig cynnwys y cyrff a ganlyn yn y gorchymyn nesaf. Bydd yr aelodau yn gyfarwydd â’r rhan fwyaf o’r cyrff ond mae’r rhestr yn cynnwys esboniad byr o swyddogaethau bob un.

Cyngor Gofal Cymru

Corff ar lefel Cymru sy’n gyfrifol am gofrestru gweithwyr gofal cymdeithasol, gosod safonau mewn gwaith cymdeithasol a rheoleiddio addysg a hyfforddiant i weithwyr cymdeithasol.

Comisiynydd Plant Cymru

Corff ar lefel Cymru a sefydlwyd er mwyn sicrhau bod hawliau plant yn cael eu parchu, hynny drwy fonitro a goruchwylio'r modd y gweithredir y drefn gwyno a datgelu camarfer a'r trefniadau ar gyfer eiriolaeth. Gall ymchwilio i achosion penodol a helpu plant i wneud cwynion.

Gwasanaeth Cynghori a Chynorthwyo Llys i Blant a Theuluoedd

Corff ar lefel y DU sy’n gyfrifol am ddiogelu buddiannau plant sy’n dod yn destun achos llys teuluoedd. Mae'n cynghori ar drefniadau ar gyfer rhoi plant dan ofal, ceisiadau am hawl preswylio, hawliau cyswllt a mabwysiadu ac anghydfod ynghylch triniaeth feddygol.

Bwrdd Hyfforddi'r Diwydiant Adeiladu

Mae’r corff hwn, sy’n cael ei noddi gan yr Adran Addysg a Sgiliau, yn gyfrifol am gydlynu hyfforddiant ar gyfer y diwydiant adeiladu. Mae’n dal cronfeydd ar ran y diwydiant, yn dyrannu grantiau ar gyfer hyfforddiant ac yn rheoli rhaglenni hyfforddi.

Cyngor Defnyddwyr y Gwasanaethau Post (Golwg ar Bost Cymru)

Corff ar lefel y DU gyda phwyllgor i Gymru. Fe’i sefydlwyd er mwyn cynrychioli buddiannau cwsmeriaid a sicrhau eu bod yn derbyn gwell gwasanaeth gan eu gwasanaethau post.

Bwrdd Hyfforddi'r Diwydiant Adeiladu Peirianneg

Mae’r corff hwn, sy’n cael ei noddi gan yr Adran Addysg a Sgiliau, yn gyfrifol am y sector hon. Mae’n dal cronfeydd ar ran y diwydiant, yn dyrannu grantiau ar gyfer hyfforddiant ac yn rheoli rhaglenni hyfforddi.

Yr Awdurdod Gwasanaethau Ariannol

Corff ar lefel y DU a sefydlwyd gan llywodraeth y DU i reoleiddio'r diwydiant gwasanaethau ariannol yn y DU.

Cyngor Defnyddwyr Nwy a Thrydan (Golwg ar Ynni)

Corff ar lefel y DU sy'n ymchwilio i gwynion yn erbyn cwmnïau cyfleustodau, yn eu datrys ac yn gweithredu fel man cyswllt canolog i ddefnyddwyr. Mae'n cynnig cyngor i ddefnyddwyr ac yn chwarae ei ran mewn mynd i'r afael â'r hyn sydd wrth wraidd cwynion drwy ddwyn pwysau ar gwmnïau i godi safonau a gostwng biliau.

Y Cyngor Deintyddol Cyffredinol

Corff ar lefel y DU sy'n rheoleiddio'r proffesiwn deintyddol ac yn hyrwyddo safonau uchel o ran ymddygiad proffesiynol ac addysg. Gall ystyried cwynion gan y cyhoedd.

Y Cyngor Meddygol Cyffredinol

Corff ar lefel y DU sy'n gyfrifol am reoleiddio meddygon.

Cyngor y Gweithwyr Iechyd Proffesiynol

Corff ar lefel y DU a sefydlir ym mis Ebrill 2002. Bydd y corff hwn yn rheoleiddio gwaith Gweithwyr Iechyd Proffesiynol, gan ddisodli Cyngor y Proffesiynau sy'n Atodol i Feddygaeth, a'i 12 Bwrdd. Bydd yn atebol i'r cyhoedd ac i'r proffesiynau mewn modd rhagweithiol.

Y Cyngor Nyrsio a Bydwreigiaeth

Corff ar lefel y DU a sefydlir ym mis Ebrill 2002. Bydd y corff yn cofrestru ac yn rheoleiddio'r proffesiynau Nyrsio a Bydwreigiaeth.

Pwyllgor y Teithwyr Rheilffyrdd - Cymru

Mae'r corff hwn yn gyfrifol am warchod buddiannau teithwyr rheilffordd. Mae'n codi materion gyda'r cwmnïau rheilffyrdd a llywodraeth y DU ac yn awgrymu gwelliannau.

Cyngor y Teithwyr Rheilffyrdd

Corff ar lefel y DU sy’n cydlynu gwaith y Pwyllgorau Teithwyr Rheilffyrdd.

Yr Awdurdod Rheilffyrdd Strategol

Swyddogaeth ganolog y corff hwn yw hyrwyddo a datblygu’r rhwydwaith rheilffyrdd a hyrwyddo integreiddio. Mae hefyd yn gyfrifol am warchod buddiannau’r cwsmer.

Yr Asiantaeth Datblygu Sgiliau Sector

Corff newydd ar lefel y DU, a noddir gan yr Adran Addysg a Sgiliau. Bydd yn ariannu ac yn cefnogi’r rhwydwaith newydd o Gynghorau Sgiliau Sector ledled y DU.

Tribiwnlysoedd ar Brisio a’r Tâl Cymunedol yng Nghymru

Ceir pedwar Tribiwnlys ar brisio a’r tâl cymunedol yng Nghymru ac maent yn clywed apeliadau ynghylch prisio a’r tâl cymunedol.

13. Mae'r cyrff canlynol yn disodli cyrff eraill a gafodd eu henwi mewn is-ddeddfwriaeth flaenorol.

- Cyngor Gofal Cymru
- Cyngor Defnyddwyr y Gwasanaethau Post
- Cyngor Defnyddwyr Nwy a Thrydan
- Y Cyngor Nyrsio a Bydwreigiaeth
- Pwyllgor y Teithwyr Rheilffyrdd - Cymru

Mae’r gweddill yn ddynodiadau newydd at bwrpas Deddf yr Iaith Gymraeg.

14. Fy mwriad yw y bydd y cylch nesaf o ymgynghori â rhagor o gyrff cyhoeddus yn dechrau gynted ag y bo modd.

15. Os bydd yr aelodau yn cymeradwyo’r rhestr o gyrff cyhoeddus, caiff offeryn statudol ei ddrafftio a gofynnir i’r Trefnydd ddod â’r ddeddfwriaeth gerbron y Cynulliad iddo ei ystyried.